



# basic education

Department:  
Basic Education  
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

## NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2011

**MATSHWAO: 70**

**NAKO: dihora tse 2**

**Pampiri ena e na le maqephe a 19.**

**DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA**

1. Bala dintlha tse hlahellang leqepheng lena ka tlhoko pele o qala ho ka araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse theilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO tse NNE, e leng:  

KAROLO YA A:	Padi/Nobele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. O lokela ho araba dipotso tse PEDI feela. Dipotso (tseo tse pedi) di kgethwe dikarolong dife kapa dife tse fapaneng. Araba potso e le NNGWE mofuteng ka mong wa sengolwa ho e MMEDI eo o ithutileng yona selemong sena. Hlokomela hore matshwao a dipotso tse pedi tseo o di arabileng a etse mashome a supileng (70) ha a kopanngwa.
5. Badisisa ditaelo TSOHLE tse hlahiswang qalong ya karolo e nngwe le e nngwe ka tlhoko.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwaloka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng le LETJHA, mme o sehe mola qetellong ya karolo ka nngwe.
8. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.
9. O eletswe ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: O lokela ho ngola karolo e nngwe le e nngwe bonyane metsotso e 60.

**LEQEPHE LA DIKAHARE**

Dintlha tse hlahisitsweng leqepheng lena di tla thusa mohlalobuwa ho kgetha dipotso tseo a lakatsang ho di araba ntle le ho qobelleha hore a bale pampiri kaofela.

<b>KAROLO YA A: PADI/NOBELE</b>		
<b>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</b>		
<b>NOMORO YA POTSO</b>	<b>MOFUTA WA POTSO</b>	<b>MATSHWAO</b>
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
<b>KAPA</b>		
2. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
<b>KAPA</b>		
3. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
<b>KAPA</b>		
4. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
<b>KAPA</b>		
5. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
<b>KAPA</b>		
6. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
<b>KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA</b>		
<b>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</b>		
7. <i>Sefi</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
<b>KAPA</b>		
8. <i>Sefi</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
<b>KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE</b>		
<b>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</b>		
9. <i>Modia</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35
<b>KAPA</b>		
10. <i>Modia</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35
<b>KAROLO YA D: DITHOTHOKISO</b>		
<b>Araba dipotso tse DING LE TSE DING TSE PEDI.</b>		
11. <i>Rakgadi o kae?</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½
<b>KAPA</b>		
12. <i>Lefu</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½
<b>KAPA</b>		
13. <i>O emetseng?</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½
<b>KAPA</b>		
14. <i>Pelo e ja serati</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½

**LENANENETEFATSO**

Sebedisa lenanenetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

<b>KAROLO YA</b>	<b>NOMORO TSA DIPOTSO</b>	<b>PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA</b>	<b>TSHWAYA (✓)</b>
<b>A: PADI/NOBELE</b> (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	1 – 6	1	
<b>KAPA</b>			
<b>B: TSHWANTSHISO/TERAMA</b> (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	7 – 8	1	
<b>KAPA</b>			
<b>C: PALEKGUTSHWE</b> (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	9 – 10	1	
<b>KAPA</b>			
<b>D: DITHOTHOKISO</b> Dipotso tse kgutshwane ( <i>tseo o ithutileng tsona</i> )	11 – 14	2	
<b>PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA</b>		2	

**ELA TLHOKO:** O tshwanetse hore o be o arabile dipotso tse PEDI tse tswang dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena.

**KAROLO YA A: PADI/NOBELE**

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse TSHELETSENG karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena.

**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Qoqa ka diketsahalo paleng mme o hlalose/bontshe kamoo di nyalanang ka teng ho tloha **tharahanong** ho ya **sehlohlolong** le ho ya fihla **pheletsong** ya pale. Bolelele ba moqoqo wa hao e be mantswe a ka bang 250 – 300.

**[35]****KAPA****POTSO YA 2: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse thehilweng bukeng yohle.

Hanghang ha utlwahala lentswe le phefa, ka modumo o moholo le re: "Mofumahadi, wena mohatsaka, matona a o potapotileng le lona setjhaba sa ntate seo ke se ratang haholo, ya buang le lona mona ke morena wa lona Ramoroko ...! Ke bua le lona ke le badimong, ho bontatemoholo. Ke sitwa ho fumana phomolo e phethahetseng hobane ke siile molato wa motonanahadi ho monna enwa, Mananyetsa eo le mo tlisitseng kwano ho nna. Ke nnete o ile a mphekola ka nako e telele ha ke sa ntsane ke phela le lona, mme kahoo a thusa ho lelefatsa tshiu tsa ka lefatsheng. Lefu le ile la nkgabeletsa ke e so ho mo lebohe ka letho. Ke ile ka mo etela ha habo kwana Natala ka toro. Ka re a raohe a tle kwano, a tlo fumana moputso wa hae ... o lokelwa ke moputso oo a o boletseng ... Diponto tse dikete di mashome a mabedi ...! O be o mo ekeletse le ho feta mohatsaka, mme nna ke hona ke tla phomola ...!"

- 2.1 Lentswe le phefa le buang mona ke la mang? (1)
- 2.2 Diketsahalo tsena di etsahalla motseng ofe, porofensing efe? (2)
- 2.3 Ke lebaka lefe le etsang hore mmui a bua a le moo? (2)
- 2.4 Mohla Mananyetsa a neng a batla ho sala Sekgukguni le mokotla wa tjelete morao, o ne a fumane aterese ya Sekgukguni hokae? (1)
- 2.5 Tikoloho tsena tse pedi, Teransefala le Foreistata di fapana jwang? Fana ka ntlha tse PEDI. (4)
- 2.6 O ka re ke ntho efe eo Mmadibelese le Mmasekala ba tshwanang ka yona? (1)
- 2.7 Ho ithaopa ha Mmadieketseng ho ya batlela Sekgukguni mopotjwana, ho ile ha baka sefe se bosula? (2)

- 2.8 Mohla Mananyetsa a neng a ya ho batla Sekgukguni le mokotla wa tjehelete, o ne a tsamaya ka eng ho ya motseng wa boSekgukguni? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Koloji  
B Tekesi  
C Terene  
D Bese (1)
- 2.9 Mohlang ho neng ho uwa lebitleng la Ramoroko, motho enwa o ne a etelletse bohle pele. Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Mofumahadi wa morena  
B Sekgukguni  
C Letona le ka sehloohong  
D Tlhoriso (1)
- 2.10 ... o ile a rongwa ke mmae ho ya bitsa ntatae Mananyetsa ha Mmadibelese. (1)
- 2.11 Mongodi o sebedisa mokgwa ofe ho senola semelo sa baphetwa paleng ee? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- 2.11.1 A Mongodi o a ba hlalosa.  
B Diketso tsa bona di a ba senola.  
C Ba pepeswa ke baphetwa ba bang.  
D Moaparo wa bona o a ba senola. (2)
- 2.11.2 Tiisa karabo ya hao e ho 2.11 ka ho qotsa mohlala o le MONG paleng. (2)
- 2.12 Mophetwa wa sehlooho paleng ee ke ofe? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (3)
- 2.13 Hlalosa ka dintlha tse THARO kamoo kamohelo ya Mananyetsa e bileng mofuthu kateng ha morena Ramoroko ka mora ketsahalo e qotsong e ka hodimo. (3)
- 2.14 Mofumahadi wa morena o ile a hana ho lefa Mananyetsa pele a fumana bopaki ba seo Mananyetsa a neng a bua ka sona. O ka re ketso eo ya mofumahadi, e mo senola/hlahisa e le motho wa semelo sefe? (2)
- 2.15 Mongodi o re hoja e se be ka lebaka la tumelo ya mofumahadi le batho ba hae, Mananyetsa le Sekgukguni ba ka be ba sa fumana tjehelete ha Ramoroko. Wena o reng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.16 Na o fumana ketsahalo e qotsong e ka hodimo e kgolweha? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

- 2.17 Ka mora hoba Mananyetsa a fihle hae a na le tjelele, boitshwaro ba hae e bile bo jwang malebana le lelapa la hae? Hobaneng o ka re o dumellana kapa o hanana le ho fetoha hoo ha boitshwaro ba hae?

(3)  
[35]**KAPA****POTSO YA 3: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Qoqa ka **semelo** sa Hlomi o ipapisitse ka dikahare le diketsahalo tsa pale ena. Karabo ya hao e be mantswe a ka bang 250 – 300.

[35]

**KAPA****POTSO YA 4: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala diqotso tse latelang ka tlhoko o nto araba dipotso tse thehilweng bukeng yohle.

**QOTSO YA 1**

Ka potlako Lerato a re: "Lekwala ke wena! O lwantshanang le batho le ka Sontaha. Le hona ha ke tsebe hore o batlang pela ka, ha ke hloke thuso ya hao ke a leboha." A tihetjha pela hae. Ke ne ke thotse ke sa tsebe hore ke etseng.

- 4.1 Ke mang ya buang qotsong e ka hodimo? (1)
- 4.2 Moqabanyi eo a buang le yena mona ke mang? (1)
- 4.3 Sesosa sa kgohlano e hlahellang mona ke sefe? (2)
- 4.4 Qetellong mohlodi e ile ya eba ofe kgohlanong ee? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (3)

**QOTSO YA 2**

Ha e le hae teng ba ne ba se ba ntebala; e ne eka ke e mong wa leloko ha ke ile teng. Ha e le teng re ne re sa dula nako e telele. Re ile ra feta hlopha sa rona hantle haholo; ke ne ke le wa pele, ha Lerato le yena e bile wa pele phaposeng ya bona; bana ba sekolo ba ba ba belaela, empa ra se ba natse ho hang. Re ne re thabile haholo, empa ba neng ba thabile ho feta e ne e le batswadi ba rona. Athe mmaLerato yena o ile a re etsetsa kuku e ntle, e kgolo e ileng ya jewa Sontaheng se ikgethileng.

- 4.5 Ho ya ka ditaba tsa pale ee, na ho ne ho hlokeha hore batswadi ba ngwanana ba tsebe moshanyana eo a ratanang le yena. Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.6 Tsela eo lelapa la Fibane le neng le tshwere Hlomi ka yona, e re senolela sefe ka nako (mehla ya diketsahalo) paleng ee? (2)
- 4.7 Tikoloho eo diketsahalo di etsahallang ho yona paleng ee, ke ya mofuta ofe? Qotsa ketsahalo e le nngwe ho tshehetsa karabo ya hao. (3)

**QOTSO YA 3**

"Molato keng mohlankana? Ho etsahetse eng?"

"Tjhe, molato ha o yo ntate, empa ke tlile mona ho rarolla qaka e seng e jele setsi setswalleng sa ka le Lerato, e leng ntho eo ke kgolwang hore le ne le ntse le e bona."

- 4.8 Boitshwaro ba Lerato leratong la hae le Hlomi bo ile ba fetoha ba iphetola qaka/bothata.
- 4.8.1 Sesosa sa phetoho eo e ne e le sefe? (2)
- 4.8.2 Hlalosa ka dintlha tse PEDI kamoo bothata boo bo ileng ba rarollwa kateng. (4)
- 4.9 Ditaba tsa qotso e ka hodimo di senola Hlomi e le motho wa semelo sefe? Tshehetsa karabo ya hao ka ntlha e le NNGWE ho tswa paleng. (4)
- 4.10 Ho latela ditaba tsa pale ee, o ka re molaetsa wa yona ke ofe? Tiisa karabo ya hao ka ntlha e hlahang hona paleng. (4)
- 4.11 Na polelo e latelang ke ntlha kapa ke mohopolo feela? Tiisa karabo ya hao ka lebaka le utlwalang.
- Batho ba ratanang haholo ha ba ke ba phele nako e telele mmoho. (2)
- 4.12 Na tseo Firi le Mmadito ba neng ba di etsa di a kgolweha? Ke hobaneng ha o realo? (2)
- 4.13 Polelo ena: 'E seng e jele setsi', e dumellana jwang le se neng se etsahala paleng ee? (3)
- [35]**

**KAPA****POTSO YA 5: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Qoqa ka diketsahalo paleng mme o hlalose/bontshe kamoo di nyalanang ka teng ho tloha **tharahanong** ho ya **sehlohlolong** le ho ya fihla **pheletsong** ya pale. Bolelele ba moqoqo wa hao e be mantswe a ka bang 250 – 300.

**[35]****KAPA**



**POTSO YA 6: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse thehilweng bukeng yohle.

"Monghadi Chikano yena? Na yena o se o mo memme?"

"Tjhe, Ya hlomphehileng. Monghadi Chikano ha ke a bua letho le yena ka sehlekehleke sena sa rona se kgabane hobane yena ha se setho sa kereke ya rona. Ka hoo, ha ke a ka ka bona ho le bohlokwa ho mo mema."

- 6.1 Puisano ena e etsahalla hokae?. (1)
- 6.2 Puisano ena e pakeng tsa baphetwa bafe ba babedi? (2)
- 6.3 Mophetwa (Chikano) eo ho buuwang ka yena, o ne a le hokae ka oo motsotso? (2)
- 6.4 Hobaneng ha e mong wa baphetwa bao o ba boletseng ho 6.2, a botsa hore ebe Chikano o memetswe moketjaneng Sehlekehlekeng sa Tumelo? (2)
- 6.5 O ka re ke sefe seo Chikano le Paliya ba tshwanang ka sona semelong sa bona malebana le mosebetsi wa bona? (2)
- 6.6 Ka dintlha tse THARO feela akaretsa ditaba tsa mobishopo Biala, tsa mohla a neng a tshwere kopano le banna ba neng ba apere diaparo tsa baruti. (6)
- 6.7 Bala taba tsena ka tlhoko o nto araba potso e di latelang.
- "Mohopolo ona wa etsa hore a ikotle haholo seropeng ka letsoho – a boela a ikotla hape ha a nahana hore haesale a fupere kgauta a ntse a sa tsebe hore ke yona; **kgauta ena e Katriena**"
- Hlalosa hore ka tshwantshiso/serehello se ngotsweng ka mongolo o motenya, Chikano o ne a bolela eng ha a re Katriena ke kgauta eo a neng a ntse a sa lemohe hore o na le yona. (2)
- 6.8 Ho tlike jwang hore monghadi Khumalo (mohlophisi wa lesedinyana la SETJHABA), a iphumane a se a sebetsana le ditaba tsa Bana ba Phiri? (2)
- 6.9 Diketso tsa monghadi Khumalo ditabeng tsena tsa Bana ba Phiri, di mo senola/hlahisa e le motho wa semelo sefe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 6.10 Mophetwa wa sehlooho paleng ena ke mang? (2)
- 6.11 Kgohlano e pakeng tsa Chikano le Bana ba Phiri ke ya mofuta ofe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

6.12 Ke mophetwa ofe eo e leng kgaitsemi ya Sam Zamiya? Kgetha ho ba latelang:

- A Paliya
- B Katriena
- C Sister Ruth
- D Amanda

(1)

6.13 Ho ya ka kutlwisiso ya hao, o ka re ke dintlha dife tse PEDI paleng ee tse tiisang hore diketsahalo tsa yona ke tsa mehleng ya kajeno ya tswelopele?

(4)

6.14 Na o bona mongodi a qetella/phethela pale ee hantle? Tshehetsa karabo ya hao ka dintlha tse THARO feela tse ikamahantseng le pale ena.

(3)  
**[35]**

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35**

**KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehleng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO YA 7 kapa POTSO YA 8.

**POTSO YA 7: SEFI – DJ Nkutha**

Diketsahalo terameng di lokela ho nyallana/dumellana le tikoloho eo di etsahallang ho yona. Qoqa ka mantswe a ka bang 250 – 300 ka tikoloho eo diketsahalo di etsahallang ho yona terameng ena. Karabong ya hao o ikamahanye le dihlohwana tsena:

- Mofuta wa tikoloho terameng ena.
- Ho nyalana/dumellana ha diketsahalo le tikoloho.

**[35]****KAPA****POTSO YA 8: SEFI – DJ Nkutha**

Bala diqotso tse latelang o nto araba dipotso tse thehilweng bukeng yohle.

**QOTSO YA 1**

**Raboditse:** He monna phoofolo, ngwanaka o tsamaile hampe dihlahlobong mme ke mo supile hona moo metsi a kguwang ka lenala, difemeng monna. Ke bona hantle hore leshala le tswetse molora, empa ke a kgolwa o futsitse mmae ka bohloohothata.

**Motaung:** Nna wa ka ke ngwana lekgala, o tsamaya ka lekeke. O etsitse nna ntatae hantle. Ke thabile thabo e sitwang ho lekanngwa. Ke mpa ke hloka mohatla feela hore nka o tsoka. Ho ya kamoo a nthabisitseng kateng ke mo isa yunivesithi.

- 8.1 Mohla Mmatiietso a neng a ilo batla mohatsae ha Raboditse, o ne a tsamaya le mang? (1)
- 8.2 Bolela lebaka le entseng hore Raboditse a hane ho kgutlisetsa Nkepe sekolong, ka mora hoba a feile sehlopha sa leshome. (1)
- 8.3 Lebaka leo la Raboditse, e ne e le la nnete kapa la boiqapelo feela? Tiisa karabo ya hao ka ditaba tsa terama ena. (2)
- 8.4 Mathateng ao Motaung a ileng a iphumana a le hara ona, Mmankepe o ile a eketsa ka ho mo etselletsa ka mashano afe? (1)
- 8.5 Raboditse o ne a kgothalletsa Motaung hore a ratane le Mmatshela. Athe Mmatshela le yena, o ne a hlile a habile ho ikgapela yena Motaung. Feela bobedi ba bona ba ne ba na le morero o sa tshwaneng ka Motaung. Hlalosa hore maikemisetso a bona ka Motaung a ne a fapana jwang. (4)
- 8.6 Ha o lekola semelo sa Raboditse le sa mohatsae Mmankepe, o ka re ba tshwana ka dintho dife tse THARO? (3)

- 8.7 Ke lebaka lefe le entseng hore Motaung a lelekwe mosebetsing? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Foromane e ne e mo hloile.  
 B Ho ya mosebetsing a nwele jwala.  
 C Feme e ne e fokotsa basebetsi.  
 D Mmatiiisetso o ile a ya mo tlaleha mosebetsing. (1)
- 8.8 Mohla Motaung a neng a tswa a apere phalatsa ya Mmatshole, o ne a re o ne a tshohile eng? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A O ne a tshohile hore foromane e tla mo omanyana ha a fihlile lata.  
 B O ne a tshohile hore a ka nna a lelekwa mosebetsing.  
 C O ne a tshohile hore Mmatiiisetso o tla tloha a hlaha.  
 D O ne a tshohile hore dira tsa hae di tla bona hore o ne a sa robala hae. (1)
- 8.9 O ka re mohanyetsi/molwantshi ke mang terameng ee? Hobaneng o realo? (3)
- 8.10 Hlalosa hore diketsahalo di etsahalla tikolohong ya mofuta ofe terameng ena. (2)

**QOTSO YA 2**

*(Hora ke ya leshome hoseng, ke lapeng ha Mmatshole. Ha ho motho ya nwang jwala, o mong).*

Mmatshole: O botswa hona hoo a seng a hlapa hlooho feela. O a itlontlolla. Ha a kena ho nkgga seputa ka tlong ka mona, hoo le batho ba mo qwayang. Meno a masehla ekare o koma romo ka matsatsi ohle. Maoto a maputswa ekare patsi ya mariha. Ka dieta ha ke sa bua, ke koduwa feela. Ekare kolobe ke kgale e kene e qhafutsa ka hara tsona. Dikausu di a robaha ke seretse. Seputa se ka tlong ka mona ke se ka hlolang baoki sepetlele. *(A tholathola)*. Empa ruri ke a mo rata, teke o e ntsha e felletse mafelo a kgwedi. (3)

- 8.11 Kgohlano e hlahellang qotsong ena e ka hodimo, ke ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
- 8.12 Maele ana, 'moiketsi ha a llelwe', a dumellana jwang le bophelo ba Motaung terameng ee? (4)
- 8.13 Mmatshole o re seputa se ka tlong ke se ka hlolang baoki sepetlele, feela o se mamelletse. Lebaka la hae ke lefe? (2)
- 8.14 O nahana hore ke dipolelo dife tse PEDI qotsong e qalong, tse totobatsang leeme le hlahellang puisanong ya banna baa? (4)
- 8.15 Maikutlo a hao ke afe malebana le leeme leo o le boletseng ho 8.13? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (3)

**[35]****MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35**

**KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE**

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehleng palekgutshweng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO YA 9 kapa POTSO YA 10.

**POTSO YA 9: MODIA – MK Mofihli le ba bang**

Ka baka la pelaelo eo monnamoholo Letsema a nang le yona hodima tsamaiso ya kereke, o re tsamaiso ya kereke e tshwanetse ho lekolwa botjha. Ngola moqoqo wa mantswe a ka bang 250 – 300 oo ho wona o hlakisang dintlha tseo Letsema a neng a sa di gotsotfalla ka hara kereke le kamoo a reng di ka rarollwang kateng.

**[35]****KAPA****POTSO YA 10: MODIA – MK Mofihli le ba bang**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela. Ela hloko hore dipotso di itshetlehile palekgutshweng yohle, e seng hodima qotso feela.

**HA HO JWALO KAHA KE NE KE NAHANA**

Ha a se a wetse mmileng, a phakisa a leleka mehopolo ya ho kgutlela hae ha habo, e leng moo a siileng mmae le ntatae teng. "Ke tla tshwanela hore ke tsamaye e ntse e le ka mphiphi tjena, e le hore haeba ho e na le balebedi ba naha eo ke habileng ho yona, ba tle ba se ke ba ntemoha ha ke tshela noka. Utlwa! Ke eng hoo? O-o! Ke metsi a noka ena e hwasang ha a phalla a ikela lewatlang. Haeka tjee ke boetse ke sehwa ke letswalo, ebe molato ke eng? E seng ke kgutlele hae? Banna, na le teng nka kgutla ke se le hole hakale, le hona ke se ke fihlile moo ke habileng? Tjhe, ke tla tswela pele le hoja ke utlwa ho e na le ntho e nkgwayakgwayang." Ha a realo a tswela pele leetong lena la hae. Nakong eo a neng a fihla nokeng, kgwedi e ne e se e tjhabile, ho le ho sweu hore twa! Noka ena e bophara bo fedisang pelo; empa le ha ho le jwalo hwa ho tona hwa tshela.

- 10.1 Mbedzi e ne e le letswallwa la naha efe? (1)
- 10.2 Ho ya ka diketsahalo tsa pale ena, o tlohile neng ha habo? (1)
- 10.3 Ke lebaka lefe le ileng la etsa hore Mbedzi a tlohe ha habo ka nako eo? (1)
- 10.4 Bolela lebitso la monaejeria ya ileng a kopana le Mbedzi tseleng. (1)
- 10.5 Bolela matshwao a MABEDI a ileng a paka hore Mbedzi o fodile, ha a tla tswa bookelong (2)
- 10.6 Bolela lebaka le susumeditse Mbedzi ho ya lefatsheng la lebeso le mahe a dinotshi. (1)
- 10.7 Ka dintlha tse PEDI hlalosa hore tikoloho tsena, motse wa boMbedzi le sebaka seo a reng ke lefatshe la lebeso le mahe a dinotshi di fapana jwang. (4)

- 10.8 Ka dintlha tse THARO akaretsa seo o ka reng ke semelo sa Mbedzi. (3)
- 10.9 Diketsahalo tsa palekgutshwe ena ke tsa mehleng efe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao o ipapisitse le ditaba tsa yona. (3)
- 10.10 Tlatsa dikgeo tse latelang ka karabo tse nepahetseng.
- 10.10.1 Mbedzi o ile a amohelwa bookelong ka mora ho longwa ke ... (1)
- 10.10.2 Ke leruo la ... le neng le se le setse la ha boMbedzi. (1)
- 10.10.3 Ka baka la ... motse wa bo Mbedzi ne o hloka dijo. (1)
- 10.11 Ke NNETE kapa MAFOSISA hore Mbedzi o ile a akgeha ka mora ho tshela noka? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 10.12 Ke mofuta ofe wa kgohlano o fumanwang qotsong e latelang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
- "Haeka ke sehwa ke letswalo tjee, ebe molato ke eng? E seng ke kgutlele hae?" Banna na le teng nka kgutla ke se ke le hole hakale? (3)
- 10.13 Mookotaba wa palekgutshwe ee ke ofe? (2)
- 10.14 Na o ka re ditaba tsa palekgutshwe ee di dumellana/nyalana le sehlooho sa yona? Nehelana ka mabaka a MABEDI a tiisang karabo ya hao. (4)
- 10.15 Ho ya ka diketsahalo tsa palekgutshwe ena, na o ka utlwela Mbedzi bohloko ka mora ho hlahelwa ke mathata? Tshehetsa karabo ya hao ka mabaka a MABEDI. (4)

**[35]****MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35**

**KAROLO YA D: DITHOTHOKISO**

Kgetha mme o arabe dipotso tse PEDI feela ho tse nne karolong ena ya dithothokiso. Hlokomela hore dipotso tse pedi tsa dithothokiso di nka matshwao a felletseng a 35.

**ELA HLOKO:** Ebang o se o arabile dipotso tse pedi dikarolong tse ka hodimo (potso e le nngwe ho KAROLO YA A, le e le nngwe ho KAROLO YA B kapa e le nngwe ho KAROLO YA C), se tswela pele ho araba dipotso karolong ena.

**POTSO YA 11**

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

**RAKGADI O KAE? – J Rathebe**

- |    |                                    |
|----|------------------------------------|
| 1  | Helang!! Basotho nthuseng,         |
| 2  | Mpatliseng ke saretswe,            |
| 3  | Ke hlomohile ke dikgapha,          |
| 4  | Rakgadi o kae?                     |
| 5  | Ntokolleng ke batle,               |
| 6  | Hohle ditoronkong ke kgehlebane,   |
| 7  | Metseng ke suthise,                |
| 8  | Rakgadi o kae?                     |
| 9  | Ebe rakgadi o sa phela?            |
| 10 | Botsang dikerekeng,                |
| 11 | Botsang mabitleng,                 |
| 12 | Botsang baruti.                    |
| 13 | Hlakolang meokgo dikgutsana,       |
| 14 | Re lla bohle re saretswe,          |
| 15 | Hona ha batho ba nyamella lonyeng, |
| 16 | O ile rakgadi Lejweleputswa.       |

- 11.1 Qolla mantswe temanathothokisong ya pele, a atamelaneng ka moelelo o supang hore sethothokisi ha se a thaba. (1)
- 11.2 Nehelana ka lentswe temanathothokisong ya bobedi le hlalolang hore sethothokisi se ne se le tlasa kगतello. (1)
- 11.3 Ho latela ditaba tsa thothokiso ena, ke hobaneng ha sethothokisi se re ho botswe mabitleng le ho baruti? (2)
- 11.4 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? (1)
- 11.5 Bolela sebetsa sa bothothokisi se sebedisitsweng moleng wa 9 le sepheo sa tshebediso ya sona. (3)

- 11.6 Sepheo sa ho sebedisa lekgotsi/letshwao la makalo molathothokisong wa pele ke sefe? (2)
- 11.7 Na sethokhosi se na le tshepo ya hore rakgadi o tla kgutla? Tshehetsa karabo ya hao ka ho qolla mola temanathothokisong ya ho qetela. (2)
- 11.8 Letshwao la bothothokhosi molathothokisong wa 14 le bitswang mme sepheo sa tshebediso ya lona ke sefe? (2½)
- 11.9 Mofuta wa phetapheto o hlahellang melathothokisong ya 10 le 11 o bitswang mme sepheo sa tshebediso ya wona ke sefe? (3)

**[17½]****KAPA****POTSO YA 12**

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

**LEFU – J Mokoena**

- 1 Ha ke bua ka lefu, ke re phakwe,  
2 Ha ke bua ka phakwe, ke re Ramautla.  
3 Phakwe e ubellang ditsuonyana di eso iphatele,  
4 Ramautla ya ketolang a siya dithako.
- 5 Morwerwe wa lefu o hlotse bolepi ba kajeno,  
6 Le monko wa lona o thimodisitse mapaku,  
7 Ditsomi di epetswe ha tshelela kgateane,  
8 Ruri lefu le re nketse metswalle.
- 9 Lefu ke lena ke mokgokakgwale,  
10 Lefu ke lena le thehile fika sa pale,  
11 Fatsheng lena re bana ba lebitla,  
12 Ho benya lerumo, ho kgabola kanono moela.
- 13 Lefu, a ko bapalle hole le dikgaitsemi,  
14 Dillo tsa masea di phethola lefatshe.  
15 Ebe ha o ntse o hlatha bosiu le motsheare;  
16 Tsatsi re tla le bona neng la bofelo?

- 12.1 Qolla dintho tse PEDI temanathothokisong ya pele tse tshwantshwang le lefu. (2)
- 12.2 Bolela mofuta wa phetapheto o hlahellang melathothokisong ya 1 le 2. (1)
- 12.3 Qolla lentswe temanathothokisong ya pele le supang hore lefu le nka ditho tsa lelapa ho sale ho se na batho. (1)
- 12.4 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? Hobaneng ha o realo? (2½)



- 12.5 Bohlokwa ba tshwantshiso/serehello se molathothokisong wa 2 ke bofe? (2)
- 12.6 Molathothokisong wa 13 sethohokisi se re 'Lefu, a ko bapalle hole le dikgaitsemi'. Mantswe ana 'a ko' a totobatsa maikutlo afe a sethohokisi? (2)
- 12.7 Bohlokwa ba pheteletso molathothokisong wa 14 ke bofe? (2)
- 12.8 Hlalosa mohopolo o fuperweng ke molathothokiso wa 11. (2)
- 12.9 Bohlokwa ba sejura/kgefutsohare e fumanwang molathothokisong wa 12 ke bofe? (2)
- 12.10 Molathothokisong wa 12 re fumana karaburetso ya mofuta ofe? (1)  
[17½]

### KAPA

#### POTSO YA 13

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

#### O EMETSENG? – TJ Mahapa

- 1 Hantlente molato keng sephoqo towe,  
2 Ha o dutse lapeng o ahlame,  
3 Tlasa bethe e le lao sa hao,  
4 Ha thunya se lla se kgabola?
- 5 Tjhaba ke sela se a itseka,  
6 Ntwa se e lata letailane,  
7 Se re: "Ha e boye Afrika, ha e boye",  
8 Wena o ahlame tlong phauphau towe.
- 9 O emetseng semaumau towe?  
10 Ha basadi ba tswile ba lwana,  
11 Wena o ahlame tlong o a phoqosela,  
12 Hantlente molato keng ntjamme?
- 13 Hela, nkahlama phaphama,  
14 Tadima ba masea bana ke bane,  
15 Ba a lwana ba a itseka,  
16 Wena o emetseng

- 13.1 Qolla mantswe a MABEDI a bolelang sethoto thothokisong ena. (2)
- 13.2 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe, mme letshwao le ikgethang la mofuta oo wa thothokiso ke lefe? (3)
- 13.3 Mofuta wa poeletsomodumo o hlahelang molathothokisong wa 9 o bitswang? (1½)

- 13.4 Maikutlo a sethothokisi ke afe melathothokisong ya 1 – 2? (2)
- 13.5 Molathothokisong wa 13 ho sebedisitswe mokgabiso/sebetsa sefe sa bothothokisi, mme se sebedisitswe ka sepheo sefe? (3)
- 13.6 Bohlokwa ba sekapuo/maelana a molathothokisong wa 6 ke bofe? (2)
- 13.7 Ho ya ka maikutlo a hao, na o ka re sethothokisi se sebedisitse pheteletso molathothokisong wa 14 le 15? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 13.8 Molaetsa wa sethothokisi ke ofe thothokisong ee? (2)
- [17½]**

### KAPA

#### POTSO YA 14

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

#### PELO E JA SERATI – J Mokoena

- |    |   |
|----|---|
| 1  | Ke bua ka makoko ke sa habeye,                |
| 2  | Ke bua tshita tsa lefatshe lena ke sa qeaqee, |
| 3  | Dira tsa motho di nyadiswa le dinaledi,       |
| 4  | Le metswalle ya hae e kgabiswa le dinaledi,   |
| 5  | Empa ebe phapang ke efe lona dikgaitsemi?     |
| 6  | Monongwaha ka hopola tshiu tsela,             |
| 7  | Pososelo ya ka e nkala lebatha la tsela,      |
| 8  | Mora motho o kile a re jarela sefapano;       |
| 9  | A re fatsheng lena re etse nnete dikano,      |
| 10 | Ho rona baena le dikgaitsemi, ke thatano.     |

- 14.1 Ke lentswe lefe temanathothokisong ya pele le tiisang hore sethothokisi se bua se tiile? (1)
- 14.2 Sethothokisi se bua le mang? (1)
- 14.3 Tlohelo e sebedisitswe molathothokisong ofe temanathothokisong ya 2? (1)
- 14.4 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 14.5 Sepheo sa sethothokisi ke sefe ka thothokiso ee? (2)
- 14.6 Bolela mofuta wa phetapheto o sebedisitsweng molathothokisong wa pele le wa bobedi. (2)
- 14.7 Hlalosa mohopolo o fuperweng molathothokisong wa 2. (2)

- 14.8 Nehelana ka paterone ya raeme/morumo e sebedisitsweng ditemanathothokisong tse ka hodimo. (2)
- 14.9 Bohlokwa ba raeme/morumo oo o boletseng ho 14.8 ke bofe? (2)
- 14.10 Ke mantswe afe a MABEDI a bontshang tatolano/kganyetsano temanathothokisong ya 1? Bohlokwa ba tatolano eo ke bofe moo? (3)  
[17½]

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35**  
**MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70**